

LUẬN ÁN TIẾN SĨ XÃ HỘI HỌC

PHẠM HƯƠNG TRÀ. *Hiệu quả của các bài viết về bạo lực gia đình trên báo điện tử Việt Nam hiện nay*

Chuyên ngành: Xã hội học

Mã số: 62.31.30.01

Bạo lực gia đình (BLGD) là vấn đề được cả xã hội quan tâm, đối với ngành truyền thông thì đó không chỉ là đối tượng phản ánh, mà còn là trách nhiệm xã hội của nó. Có thể nói, mỗi phương tiện thông tin đại chúng (TTĐC) đều có thế mạnh riêng và không ai phủ nhận vai trò của Internet nói chung và báo điện tử nói riêng trong đời sống xã hội hiện đại. Báo điện tử ra đời với khả năng tích hợp cả 3 loại hình báo chí đi trước là báo in, báo nói và báo hình, qua đó, khẳng định tính năng nổi trội của mình. Công chúng có thể chủ động tiếp nhận, lưu trữ nhiều thông tin hoặc tìm hiểu những vấn đề mà trước đây ít được đề cập trên phương tiện TTĐC như vấn đề liên quan đến bình đẳng giới, BLGD,... Tuy nhiên, BLGD được phản ánh như thế nào trên báo điện tử; công chúng có nhớ đến những thông tin được phản ánh đó hay không; thái độ và hành vi ứng xử của họ với những thông điệp đó ra sao?

Với những vấn đề đặt ra ở trên, NCS. Phạm Hương Trà đã lựa chọn chủ đề “*Hiệu quả của các bài viết về BLGD trên báo điện tử Việt Nam hiện nay*” làm đề tài luận án tiến sĩ của mình.

Ngoài phần mở đầu, kết luận và các danh mục, nội dung luận án gồm 4 chương.

Chương 1 (tr.17-34) và chương 2 (tr.35-69) trình bày về *tổng quan nghiên cứu*; và *cơ sở lý luận và thực tiễn nghiên cứu hiệu quả các bài viết về BLGD trên báo điện tử Việt Nam*.

Tìm hiểu về vấn đề nghiên cứu, tác giả cho rằng, đã có rất nhiều nghiên cứu về BLGD. Tuy nhiên, mảng nghiên cứu về chủ đề này trên các phương tiện truyền thông hiện còn khá ít ở Việt Nam mà chủ yếu được lồng ghép trong các nghiên cứu khác nhau. Các công trình nghiên cứu đa phần dựa trên các điều tra Xã hội học thực nghiệm, báo cáo thống kê các hội thảo,... Nội dung của nghiên cứu về BLGD thường xét ở khía cạnh mô tả thực trạng, phân tích nguyên nhân từ phía các nhóm xã hội thông qua các phương pháp nghiên cứu như bảng hỏi, quan sát, thảo luận nhóm, phỏng vấn sâu, phân tích tài liệu. Hiện nay, chưa có công trình nào lấy báo điện tử làm đối tượng khái quát để nghiên cứu chủ đề BLGD cũng như đánh giá hiệu quả của sản phẩm truyền thông bằng sự kết hợp giữa phương pháp phân tích nội dung văn bản và phương pháp trắc nghiệm đối với công chúng. Vì vậy, việc nghiên cứu đề tài này là rất cần thiết.

Luận án trình bày các khái niệm cơ bản về truyền thông, truyền thông đại chúng, thông điệp, công chúng, Internet, báo điện tử; hiệu quả; bạo lực gia đình; và nhận thức, thái độ, hành vi. Trong đó, *báo điện tử* là loại hình báo chí thực hiện trên mạng thông tin máy tính; *hiệu quả* được hiểu trong luận án theo 4 hướng tổng hợp từ nội dung thông điệp,

nội dung thông tin, tính thực tiễn của tác phẩm tới hành vi của công chúng trong đời sống hiện thực và trong tương lai; *BLGD* là tất cả các loại bạo lực mà một hay nhiều thành viên gia đình gây ra cho một hay nhiều thành viên khác bất kể giới tính của nạn nhân, *BLGD* được chia làm 6 loại: 1/ Bạo lực về thân thể; 2/ Bạo lực về lời nói; 3/ Bạo lực về tâm lý, tình cảm; 4/ Bạo lực liên quan đến tình dục; 5/ Bạo lực về tài chính; 6/ Bạo lực về mặt xã hội.

Luận án sử dụng phương pháp luận tiếp cận đối tượng từ quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam về Báo chí; vận dụng quan điểm của Đảng và Pháp luật của Nhà nước về giải phóng phụ nữ và phòng, chống *BLGD* làm nền tảng cho quá trình phân tích nội dung thông điệp; vận dụng các mô hình, cơ chế, phương thức tác động của TTĐC; vận dụng lý thuyết chức năng, lý thuyết thuyết phục để lý giải hiệu quả các bài viết về *BLGD* trên báo điện tử.

Bên cạnh đó, sử dụng phương pháp lấy mẫu ngẫu nhiên hệ thống từ 3.651 bài viết về *BLGD* với 6 báo điện tử (<http://vnexpress.net>; <http://giadinh.net.vn>; <http://tuoitre.vn>; <http://nhandan.org.vn>; <http://vietnamnet.vn>) ra 554 bài viết để phân tích phản hồi thông tin từ công chúng đối với những bài viết về *BLGD* thông qua nhận thức, thái độ và hành vi của công chúng.

Chương 3 (tr.70-129) làm rõ *sự phản ánh về BLGD trên báo điện tử Việt Nam hiện nay*.

Dựa trên *những thông tin chung về mẫu nghiên cứu* (thời gian, thể loại bài viết về *BLGD* phản ánh trên báo điện tử;

chuyên mục phản ánh các bài viết về *BLGD* và sự phản ánh *BLGD* qua chủ đề bài viết), luận án phân tích sự phản ánh *BLGD* trên báo điện tử qua *nội dung bài viết, khuôn mẫu, hình thức, nguyên nhân, chân dung người bị bạo lực và người gây bạo lực; ngôn ngữ sử dụng và hình ảnh minh họa*.

Qua đó, cho thấy các bài viết về *BLGD* được khắc họa khá đa dạng với các hình thức, khuôn mẫu bạo lực nhằm khẳng định *BLGD* không giới hạn ở bất kỳ nền văn hóa, tôn giáo, dân tộc hoặc nhóm xã hội nào trong xã hội. Tuy nhiên, khi phân tích sâu nội dung thông điệp truyền thông còn tồn tại một số vấn đề: 1/ chưa khai thác được chủ đề đề ngỏ như bạo lực tình dục, bạo lực về kinh tế, bạo lực về xã hội mà chỉ tập trung vào hình thức bạo lực thể chất; 2/ tập trung vào việc khuyếch đại hình thức bạo lực của chồng đối với vợ; 3/ các bài báo đa phần dừng lại ở việc cảnh báo hiện tượng mà ít đưa ra phương án xử trí, các kỹ năng nhận biết, kỹ năng giao tiếp đối với hành vi *BLGD*; 4/ nội dung của những bức ảnh đa phần minh họa cho bạo lực thể chất, trong khi những hình ảnh minh họa cho những dạng bạo lực khác rất ít xuất hiện.

Chương 4 (tr.130-171): *nhận thức, thái độ, hành vi của công chúng về BLGD thông qua các bài viết trên báo điện tử*.

Nhận thức của công chúng về BLGD thông qua nội dung các bài viết, đó là thông qua việc hiểu/diễn giải nội dung bài viết; và việc ghi nhớ nội dung và chi tiết bài viết.

Thái độ của công chúng về BLGD thông qua các bài viết, bao gồm: sự ủng hộ; nội dung, chi tiết của bài viết và thái

độ của công chúng về BLGD; bố cục tác phẩm và thái độ của công chúng về BLGD.

Hành vi của công chúng về BLGD sau khi đọc các bài viết trên báo điện tử là quá trình trao đổi và sử dụng thông tin của công chúng và ứng xử của công chúng đối với các nhóm xã hội.

Qua phân tích nhận thức, thái độ và hình vi của công chúng, luận án nêu lên một số nhận định: 1/ hình thức bạo lực thể chất được công chúng kể tên chính xác khi được hỏi kể cả khi nhà báo không gọi tên cụ thể là “bạo lực thể chất”. Những bài viết có nhiều chi tiết thể hiện tính chính xác thông tin, ngôn ngữ không mang tính khẩu hiệu, hô hào là những bài đọng lại trong tâm trí của công chúng; 2/ những bài viết thuộc thể loại tin được công chúng yêu thích nhưng thể loại này cũng chỉ dừng ở việc củng cố thông tin đã biết; 3/ tỷ lệ lớn công chúng đồng tình với cách nhà báo thẳng thắn gọi hành vi xâm hại tới thể chất và tinh thần của các thành viên trong gia đình là bạo lực gia đình. Hơn nữa, quá trình mô tả sự thờ ơ của chính quyền đoàn thể, cộng đồng có thể khiến BLGD ngày càng tăng. 4/ phần lớn công chúng cho rằng, các bài viết muốn tuyên truyền hiệu quả về BLGD cần phải sử dụng hình ảnh để minh họa; 5/ nội dung thông tin trong các bài viết về BLGD đã có tác động nhất định tới hành vi ứng xử đối với công chúng báo điện tử trong mẫu khảo sát và họ cũng khá chủ động trong quá trình trao đổi thông tin nhận được hàng ngày với nhóm xã hội khác.

Từ những nhận định trên, tác giả cho rằng, để có được những bài viết về BLGD hiệu quả, 6 báo điện tử cần chuyển sang giai đoạn mới mà trong đó

bắt đầu và trước hết hướng vào thiết chế truyền thông. Với những ưu thế và đặc trưng của mình, thiết chế truyền thông có khả năng tạo ra và thực hiện các mục tiêu phòng, chống BLGD một cách bền vững. Trên cơ sở phân tích nội dung thông điệp và đánh giá của công chúng đối với các bài viết về BLGD được truyền tải qua các báo điện tử, tác giả đưa ra một số khuyến nghị:

Thứ nhất, đối với cơ quan quản lý báo chí: nên có những quy định chung hoặc những tiêu chí cơ bản, định hướng cho việc đăng tải các bài viết liên quan tới BLGD.

Thứ hai, đối với các cơ quan báo chí: 1/ nên tổ chức các lớp tập huấn về BLGD, bình đẳng giới,... cho đội ngũ lãnh đạo cơ quan báo chí; 2/ có kế hoạch tổ chức các đợt sinh hoạt chuyên môn cho các nhà báo viết về BLGD; 3/ cần chú trọng về sự đa dạng hóa cách thể hiện, tăng cường các thể loại bài phân tích, lý giải các sự kiện về BLGD; 4/ cần thiết lập mạng lưới cộng tác viên cơ sở,...

Thứ ba, đối với nhà báo trong quá trình tác nghiệp, cần: có tâm, đạo đức công dân cũng như nghề nghiệp; sự nỗ lực nâng cao trong quá trình đầu tư, tìm hiểu, khai thác tư liệu... để am hiểu lĩnh vực cần thiết;...

Thứ tư, đối với nhóm công chúng: cần nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của các thông tin về BLGD bằng cách mỗi cá nhân tự trau dồi kiến thức của mình,...

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Nhà nước, họp tại Học viện Chính trị - Hành chính Quốc gia Hồ Chí Minh tháng 11/2011.

TA.
giới thiệu